

ELS SINGULARS ANECDÒTICS

(NOVA SÉRIE)

MIQUEL VENTURA BALANÀ

DEIXEU-ME explicar quelcom d'aquest singular reusenc que ha estat tant poc a Reus, en tant que hi pensa, i que quan (després de la infantesa) hi va estar més i segurament més a

pler, va ésser en ocasió d'inventar aquella ortografia que ell, com a autor, ha persistit usant en les publicacions de la seva pàtria.

En un matí de l'any 1898, un jove que tot just devia haver estat quintat, va aturar-se davant de l'aparador de la botiga de llibreria que llavors tenia el meu germà en el carrer de Jesús, d'aquella població, i aviat va entrar a l'establiment, demanant uns llibres que havia vist exposats, unes obres publicades per «L'Avenç», i es va posar a parlar-nos, en favorable comentari, de la reformació ortogràfica que venia activant aquella casa editorial barcelonina desvetlladora de la intel·lectualitat catalana moderna.

Com que el client i el motiu iniciat per ell ens eren molt simpàtics, vam improvisar llarga conversa sobre filologia i literatura, demostrant aquell individu arrelades aficions a una i a altra cosa, amb experiència d'estudis i viatges, prenent ja l'aire de refet home de sapiència, trobant-se encara en els primers temps de la joventut.

Va manifestar-nos que es deia Miquel Ventura Balanà, assegurant-se ferm amic nostre; i el meu germà va invitar-lo a col·laborar en aquell diari que llavors sortia a Reus, «Lo Somatent», que en aquella ocasió l'Aladern n'era el principal redactor, i es pot anotar que espiritualment se confeccionava en aquella botiga, ja que la impremta Ferrando cada tarda feia venir allí

a recollir els originals, i allí ens solíem reunir tots els companys que hi cooperàvem. (M'hi compto jo perquè, encara que sols tingués setze anys, també m'atrevia a publicar-hi alguna cosa, o arribaven a publicar-me-la per a estimulació.)

«El Ventura», com primerament el nomenàvem, se va anar fent confraternal de tots nosaltres, venint sovint a la botiga i col·laborant en el diari amb traduccions i amb treballs propis d'ell, assajant-se bellament en obra filològica i literària, que despertà l'atenció del públic il·lustrat, aconseguint de vegades que els seus articles fossin reproduïts per altres publicacions catalanes, havent-n'hi hagut un recordant un francès ofegat a Salou, escrit que passà per les planes de la majoria dels periòdics de la nostra terra.

Els tertulians que congeniaven més, eren: el Ventura, el meu germà i l'Hortensi Güell; i, animant-se en la taleia, l'Aladern va seguir donant curs a la seva fe d'empres tornant a abraçar la revista «La Nova Catalunya», llavors reformant-la amb una ortografia etimològica, proposada pel nostre company Miquel Ventura Balanà, el qual anava exposant-la en un capítol cada número, i en déiem de les *hatxes*, per les moltes hacs que hi havia, corresponent-ne una fins en el nom de la nostra nacionalitat, usat en el títol de la revista, entre la *t* i l'*a*, *th*. Com que en algunes paraules la *q* ens la feia posar amb *ch*, firmant-se ell *Michel* per *Miquel*, llavors vam començar a conèixer-lo per *Mixel* o *Mitxel*, noms que entre els companys de la plèiade reusenca li han restat per sempre més.

Aquelles reformes ortogràfiques van moure molt rebombori per tot, havent-hi alguns que se'n feien entusiastes partidaris, i s'hi publicaren els llibres *Cent Cançons*, del mateix Ventura, amb el pseudònim

«Pere Arnayl de Rocafort», i *El Déu del Mal*, poema de l'Aladern. Altres, s'atreverien a fer-hi broma, arribant a haver-hi a Barcelona un periòdic satíric, «L'Olla», que continuament se'n burlava, i aquell de Reus, «Mís Pimentón», que començà a escampar-se en la trista ocasió d'haver de plegar la nostra revista per manca de mèdis materials, el qual en el seu primer número, com a gràcia entre moltíssimes incipideses, deia que «La Nova Catalunya» havia mort, que el seu pare Aladern i el seu pare Michel convidaven a l'enterrament, i que no calia portar-se atxes, perquè la difunta n'havia deixat de sobres.

Michel, per als seus estudis, va haver de marxar a París, Hortensi Güell a Madrid amb la seva família, i el meu germà, al cap de poc temps, va anar a aposentar-se a Barcelona per a ocupar una plaça de redactor en «La Veu de Catalunya», quan, en el 1899, aquella revista setmanal va passar a ésser diari.

Jo vaig reunir els meus assaigs poètics amb la pretensió de formar-ne un llibre, i els vaig enviar a l'autor de la nostra adoptada ortografia, preguntant-li que me 'ls revisés i m'hi escrivís un pròleg. Ell me va complir, i aviat, contestant-me de Madrid estant, aon ja s'havia traslladat en la seva vida inquieta. Sincerament, me va plàure el pròleg que em va escriure, molt literari i d'esperit naturista, amb llenguatge d'arrel pròpia del país on hem nascut i ens hem criat d'infants; però jo, repassant moltes vegades aquelles meves composicions mentre esperava ocasió propícia per a publicar-les col·leccionades en un volum, i guanyant sempre en experiència, vaig anar a passar una temporada a Barcelona, i allí, prenent diversa orientació la meva pretensió poètica i ja no avenint-se amb la meua obra d'incipient, vaig desistir de presentar aquell llibre, que el vaig estripar com a primer sacrifici fent-me jutge dels meus manuscrits; i ara ho esmento amb emoció, pensant en aquell pròleg que he estat guardant entre els meus papers íntims i en la meua ànima.

Entant, durant tot aquell temps de l'any 1899, Michel va seguir publicant escrits en «Lo Somatent», tots impregnats d'ideals moderns i sempre despertant-nos l'atenció la seva obra, principalment un conte que va intitolar-lo *Pas d'aquest món a l'altre*, que fou molt esmentat per la seva forma original.

En el 1900 vam trobar-nos a Reus, i expressàrem el sentiment parlant de la mort del nostre amic Hortensi Güell, esdevinguda feia una anyada. Vam avaluat en gran manera l'obra del jove poeta, deplorant que l'home, per fatalitat, hagués hagut de perdre's en flor. I retreguérem la nostra època passada en companyerisme allí en aquella ciutat, recordant la revista «La Nova Catalunya» i les reunions en la botiga d'impremta i llibreria.

El company no dequeia d'ànima, sinó que proposava noves empreses de publicacions, més importants que mai, segons les seves promences.

A l'any 1903, de passada cap a França per anar a estudiar llengua d'oc, va venir a casa del meu germà a trobar-nos, i, oh quant animat estava!

—Ara sí que ja m'he despreocupat de tota mania en la qüestió de la vida—ens va dir.—Tot ho veig clar i alegre. Si alguna vegada vol influir-me una idea pessimista, à *mon oreiller*, à *mon oreiller*, com Montaigne.

Vam sortir a passejar per la capital, i, atravesant la plaça de Catalunya, en un bell cap-al-tard d'estiu, nostre amic, que havia recorregut grans urbs de l'estranger, va entusiasmar-se estenent l'esguard per aquells indrets, i en feu remarcats elogis.

I tornàrem a parlar de literatura.

—Oh! he escrit coses molt belles, molt! —va exclamar.—Anem, entrem en algun lloc apropòsit, que us en vull donar una mostra!

Ens vam asseure al voltant d'una taula del cafè de Colomb, i l'invitador va treure un plec de papers manuscrits, posant-se a llegir-nos diversos treballs seus inèdits, que veritablement ens van agradar, sentint-los recitar en la viva impressió.

—Sembla que m'inspiri l'Hortensi—va dir-nos Michel, emocionat i emocionant-nos.

Vam continuar conversant els tres en revelació de sentiment i goig a l'ensem; i, com ja avençava el vespre, arribant l'hora d'haver-nos d'acomiarar, nostre amic va encomanar al meu germà que, ell que cada festa recorria els encants de Sant Antoni cercant llibres interessants, cuidés de comprar-li objectes d'antiguitat i de raresa per a un museu que volia formar en la seva masia del terme de Reus.

—Compreu-me tot lo que compregueu que pugui posar-hi, Aladern—li va resumir.

I el meu germà, el *Xosme*, com de vegades el nomenaven el Michel i altres amics, fent broma en la qüestió de l'ortografia de les hacs, li anava adquirint objectes i més objectes, a quin més estrany, omplint-ne tots els recons de casa. El seu destinatari passava de tant en tant per Barcelona a veure'ns, i tot ho acceptava de bon grat; a l'endemà feia venir a recollir-ho pel recader, que sempre se n'anava carregat d'aquelles futeses, i sempre formant diversos embalums, com, per exemple, una vegada que, entre altres coses, s'emportava una ampla capsa guarnida i una llarguíssima canya americana.

En aquelles ocasions, Miquel Ventura sempre passava en companyia del seu germà Lluís, i congeniàvem els quatre en la conversa sobre literatura i tota manifestació d'art. En lo que ja no s'avenien gaire el Michel i l'Aladern era en tractar de filologia, havent anat el meu germà fent-se contrari a la reformació de l'ortografia catalana fins a esdevenir-ne acèrrim enemic, i volent atribuir etimològicament a les paraules més el sentit popular que la definició erudita. Un i altre es manifestaven idealment molt amants del nostre idioma, però no solien convenir en realitat igual.

Recordo que un vespre, després d'haver bregat molt en l'assumpte, el Michel va parar la discussió consultant el rellotge.

—Me sembla que serà millor anar a sopar—va fer, alçant-se.

—Ja teniu gana?—va preguntar-li el meu germà, somrient-se ambdós.

—Penseu que del món no en som propietaris, sinó usufructuaris, i n'hem de treure tot el profit que poguem!—va respondre ell.

Al meu germà li plavia en gran manera parlar-hi; sempre esperava que passés per Barcelona; i era bonic sentir la conversa dels dos francs disquisidors, que de vegades, havent-la interrompuda per aquell motiu anunciat, la reprenien a la vetlla amb nova afició.

Llavors sovint teníem el goig de veure'l; quan vam trigar més temps, va ésser la temporada en què ell fou, per als seus estudis, a Nova-York. En tornant de l'Amèrica del Nord, feu alguns altres viatges a la capital catalana; però arribà que Miquel Ventura Balañà aconseguí la seva plaça de

professor en l'Escola Superior del Magisteri, i va aposentar-se definitivament a Madrid, deixant de venir a Barcelona i fins visitant poc la seva nadiua població.

—Es molt agradable Reus, extraordinàriament agradable, per a mi, estant-m'hi dos dies cada cinc anys—diu.

El nostre Michel, l'antic company de lletres a qui ja veia fet home i mestre quan jo tot just deixava d'ésser un infant, el qui menys de nosaltres podia sofrir als castellans, que havia jurat odi etern a Madrid, com Anibal a Roma (segons comparació de l'autor de l'ortografia de «La Nova Catalunya»), ara resideix oficialment i tranquil en la capital de l'Espanya.

Davant meu tinc les seves obres gramaticals *Orthoëpie Française et Livre de Lecture* i *English Orthoëpy and Reading Book*, que allí en el seu càrrec ha publicat, i el seu poemeta *¡Fala armoñosa, non morreràs!...*, el qual demostra que, demés de laborar en domini dels idiomes més ascendits, també ha guanyat poder sentint amor per al postergat galleg (llenguatge d'or que il·lustres fills de Galícia no es dignen deixar brillar en el món de les lletres, pregonant, més que la seva fe, la seva vanitat en l'ofici d'escriptor); llegeixo els articles i les poesies que, de la metròpoli castellana estant, va enviant a les publicacions catalanes el nostre amic, sempre defensant la llengua mare, que hi escriu fent-ne sentir l'esperit i sovint esmentant records de la seva vida en la població on ell nasqué i hi va passar aquell temps en què va començar a relacionar-se amb nosaltres, la petita ciutat on, en l'any 1905, el persistent literat-filòleg va provar de fer sortir una petita biblioteca, molt gran pel seu intent, per motiu de voler presentar-hi les produccions dels joves catalans de vàlua alternades amb traduccions d'obres d'autors de fama mundial, i totes en l'ortografia imposada pel fundador; penso en tot lo que hem passat, en aquell prodigiós adolescent que en aquell matí de quan jo començava a sobrepujar la infantesa va entrar per primera vegada a la botiga que tenia a Reus el meu germà, el meu infortunat germà, ja mort; fixo l'esguard en la germana de qui fou Hortensi Güell, que és la meva muller i la tinc al costat mentre la memòria em guia la ploma, i el cor se m'ompla d'emoció, i els llavis de la meva companya em clouen els ulls.

PLÀCID VIDAL.